

УДК 37.015.311:11.022.1:378

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Вощевська О.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті висвітлено сутність поняття педагогічного іміджу. Розглянуто типи професійних позицій викладачів за американським педагогом М. Таленом. Розкрито питання формування педагогічного іміджу, а також структуру особистого іміджу. Наводяться приклади впливу зовнішнього вигляду викладача на рівень засвоєння матеріалу студентами. Стаття містить детальний опис анкети визначення рейтингу викладача університету штату Флорида.

Ключові слова: педагогічний імідж, студенти, типи іміджу, структура особистого іміджу, кінетичний, мовленнєвий імідж.

Постановка проблеми. Викладачі вищих навчальних закладів часто недооцінюють роль власного іміджу, вважаючи його чимось неважливим, другорядним. Не секрет, що через економічну ситуацію в нашій країні та ще через ряд причин спостерігається зниження престижності професії викладача. Після закінчення педагогічних університетів випускники часто влаштовуються на роботу не за спеціальністю. Слід зазначити, що молодь, а особливо ті випускники, які володіють іноземними мовами, намагаються влаштуватися на роботу в міжнародні компанії. Поясненням цього може бути не лише фінансова стабільність, але й важливіші причини. Перш за все, міжнародні компанії зазвичай зацікавлені в особистому розвитку своїх працівників, часто користуються послугами психологів, іміджмейкерів та інших спеціалістів, які допомагають працівникам правильно себе презентувати, долати певні психологічні бар'єри, отримувати задоволення від роботи в команді, краще виглядати тощо.

Викладачі ж, як правило, не мають такої змоги самовдосконалення, свої знання щодо іміджу, самопрезентації, самовдосконалення вони отримують самостійно, з набуттям практичного досвіду. На жаль, багато хто з викладачів, особливо старшого покоління, занижують значення іміджу, вважаючи, що основне завдання педагога – навчити студентів предмету, при цьому мовлення викладача, його зовнішній вигляд, одяг, манери є питанням другорядним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування іміджу займався ряд науковців, зокрема Н. Гузій, Н. Кузьміна, Л. Донська, О. Попова, В. Бенін, М. Мольц та інші.

Питання особистісного іміджу сучасного педагога вивчали В. Горчакова, А. Панасюк, Г. Сагач, Л. Подоляк та інші. Однак слід зазначити, що, не зважаючи на значну увагу вчених до цієї проблеми, окремі кардинальні питання ще чекають на своє вирішення.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поняття «імідж» використовувалося ще за часів Аристотеля у філософському контексті. В Україні цей термін з'явився наприкінці ХХ сторіччя. Демократизація суспільства призвела до необхідності розвитку зазначеного поняття не лише у сфері бізнесу, мистецтва, але й в освіті. Часто освітяни ігнорують важливість поняття «імідж», тому наразі є нагальна потреба у створенні правильного позитивного іміджу викладача вищої школи.

Мета статті. Головною метою цієї статті є узагальнення існуючих уявлень про імідж у цілому та про імідж викладача зокрема. Важливим є обґрунтування необхідності створення правильного іміджу для викладача вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Термін «імідж» уперше з'явився в 1806 р. у словнику Ноя Вебстера.

Імідж (англ. *image*, від лат. *imago*, *imitari* – «імітувати») – штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкта, особливо особи [3].

В англійському тлумачному словнику Longman «*image – the opinion people have of a person, or the way the person seems to the public*», що в перекладі означає думку інших людей про особу, якою вона є, або якою її бачать інші люди [10]. Це поняття пов'язане не лише із зовнішнім виглядом, але й із внутрішнім змістом людини, її психологічним типом.

Термін «педагогічний імідж» є доволі новим і маловивченим. «А педагогам, им вроде не пристало думать об имидже, им следовало лишь волноваться по поводу успеваемости и воспитанности, а вовсе не по поводу собственного образа в глазах ребенка. Достаточно было выглядеть скромно, аккуратно, в общем – прилично» [9]. Однак не слід забувати, що імідж викладача впливає на імідж навчального закладу, що не може не відобразитися на популярності й авторитетності останнього.

Цікаві дослідження проведені американським ученим М. Таленом, який виділив такі типи професійних позицій педагога: «Сократ» – педагог із репутацією шанувальника дискусій і суперечок; «керівник групової дискусії»; «майстер» – педагог є взірцем для наслідування; «генерал» – вимогливий, чітко слідкує за слухняністю, тому що вважає себе завжди правим; «менеджер» – стиль, у якому педагог заохочує ініціативу й самостійність учнів у вирішенні навчальних завдань; «тренер» – атмосфера спілкування пронизана духом корпоративності, педагог є натхненником групових зусиль; «гід» – педагог є образом «ходячої» енциклопедії, але часто відверто нудний [1]. В ідеалі викладач повинен уміти поєднувати всі зазначені позиції.

Аналіз літературних джерел дав змогу виокремити етапи формування педагогічного іміджу у вигляді такої схеми: 1 етап – сприйняття образу, на основі якого буде формуватися цілісний імідж; 2 етап – аналіз інформації та уявна корекція сприйнятого образу відповідно до іде-

ального образу й індивідуальних особистостей того, хто сприймає; 3 етап – використання (примірювання, програвання) окремих елементів бажаного іміджу: стилю спілкування, техніки володіння жестами, одяг тощо; 4 етап – «уживання, входження» в образ; 5 етап – привласнення та індивідуалізація обраного (бажаного) образу [7]. Вивчення наукових досліджень таких учених, як Т. Кулакова, Л. Митина дало змогу структурувати поняття «імідж» більш детально (рис. 1) [5, 6].

Цікавий експеримент проведено старшим викладачем кафедри міжнародної економіки Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ А. Козменком. Він здійснив спостереження серед студентів 2-4 курсів спеціальностей «Міжнародна економіка», «Фінанси», «Маркетинг», «Менеджмент організацій», «Економічна кібернетика» щодо сприймання студентами викладача за його зовнішнім виглядом і визначен-

ня рівня впливу цього сприймання на якість навчального процесу. Так, коли викладач приходить на заняття з охайним зовнішнім виглядом, у діловому стилі одягу, його сприймають більш з ієрархічної точки зору, так, як підлеглий сприймає керівника. Викладач презентує себе суворою, вимогливою, дисциплінованою особистістю, тримаючи ініціативу у власних руках. Атмосфера в аудиторії стабільна та спокійна, проте може бути трохи напруженою. Як правило, студенти налаштовані виконувати поставлені завдання без жодних оскаржень та обговорень, неначе боячись помилитися чи сказати щось недоречно. Проте може виникнути певна прірва між викладачем і групою. У такому випадку педагог сприймається не як партнер, а як інструктор, який контролює кожен крок. Часто це пригнічує ініціативу студентів, впливає на їхній креативний розвиток.

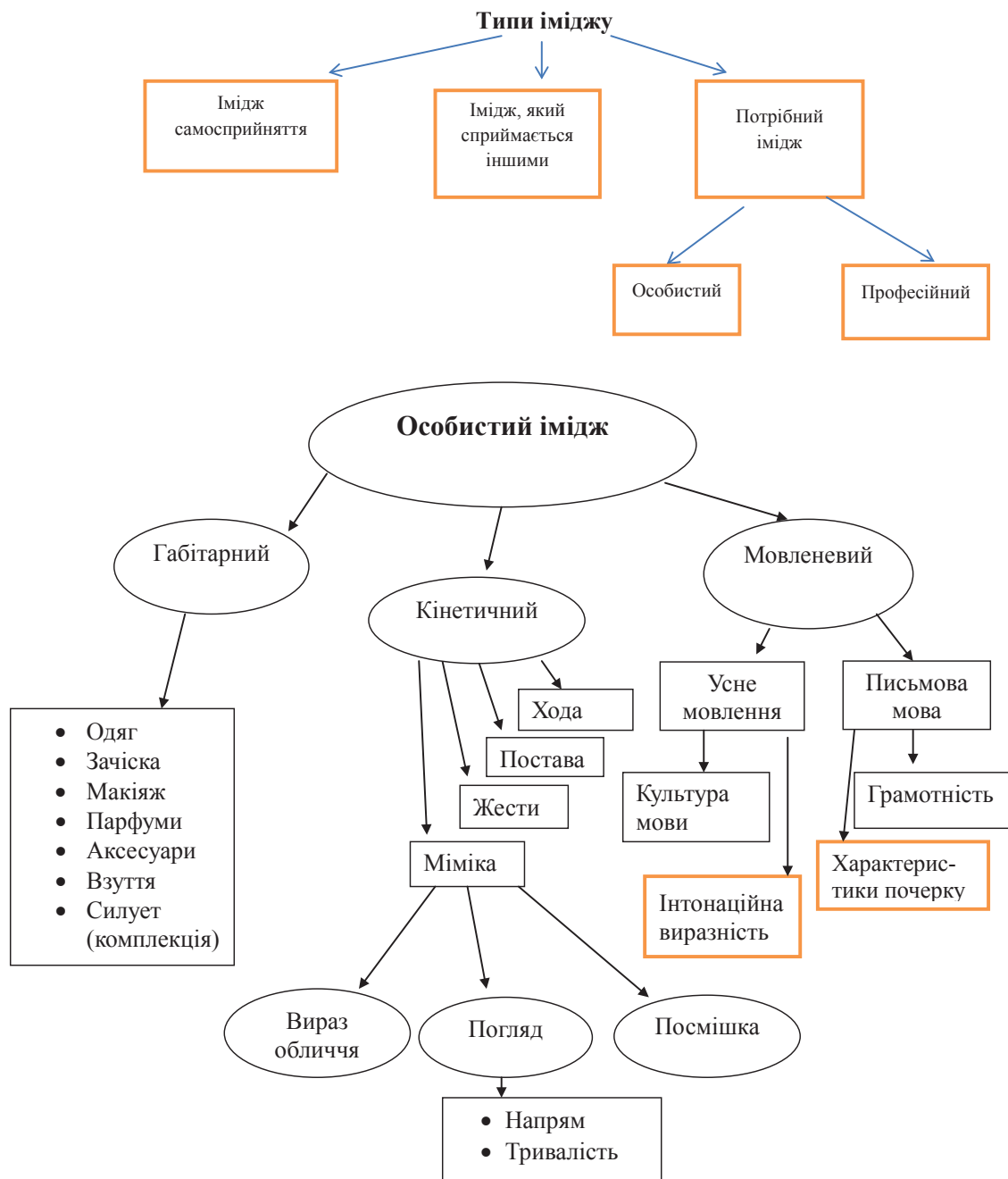

Рис. 1.

Іноді трапляється так, що окремі викладачі приходять до аудиторії з неохайним зовнішнім виглядом, але з дотриманням ділового стилю в одязі. Часто у студентів складається враження, що педагог прийшов на роботу тільки тому, що так потрібно. Відповідно, слухачі сприймають усе, про що йдеться на занятті, досить поверхнево, «тому, що так треба». Унаслідок цього дисципліна є показовою, студенти можуть лише робити вигляд, що навчаються, але при цьому не заглиблюються в суть питань. Врятувати ситуацію може лише талант викладача, інакше вся робота може звестися до формальностей. Педагог, одягнений у вільному стилі, з охайним зовнішнім виглядом справляє враження неординарної, творчої особистості, яка не дотримується встановлених рамок. Це однозначно привертає увагу студентів, які сприймають його як демократичну людину, яка стимулює їх до формування власної точки зору. У спілкуванні з викладачем такого типу студенти часто проявляють ініціативу, абстрагуються від норм і правил, проявляють себе як творчі особистості. Таким чином, це сприяє налагодженню двостороннього партнерського зв'язку між студентами та викладачем.

Є викладачі, одягнені в неохайному, вільному стилі. У такому випадку студенти фактично не сприймають їх як особистостей, скоріше, вважають їх пересічними людьми, для яких кожен наступний день є сірим і буденним. Як правило, це призводить до зниження рівня дисципліни під час заняття, до відволікання, втрачається зв'язок «викладач-студент». Це, безумовно, не підвищує якість знань та ефективність роботи студентів, і в самого викладача настрої не є робочими, знижується зацікавленість у справі, яку він робить.

Зазначимо, що цей експеримент є досить цікавим. Але потрібно наголосити на тому, що зо-

внішній вигляд викладача є лише одним із факторів, які впливають на налагодження тісної співпраці студента й викладача під час заняття. Проте він в окремих випадках може нівелювати або підсилити дію таких факторів, як володіння матеріалом, творче мислення, ораторські здібності [4]. Лектор, який уперше входить до аудиторії, для підвищення свого авторитету може скористатися прийомами самореклами, що збільшить довіру слухачів. Можна, наприклад, повідомити студентам про результати власних наукових досягнень, про публікації, співпрацю з відомими вченими, роботу над науковими проектами тощо. Але найчастіше самореклама починається з вибору одягу, зачіски, аксесуарів, тобто зі створення власного іміджу [8].

Зауважимо, що в деяких американських вузах є анонімні анкети для студентів, за якими вони оцінюють викладачів, – своєрідні рейтинги. Приклад анкети наводиться на наступній сторінці [2].

Викладачі можуть ознайомлюватися з результатами цих анкет, бачити свої слабкі та сильні сторони, займатися самовдосконаленням, працювати над власним іміджем тощо.

Висновки і пропозиції. Великий філософ і мислитель Ксенофонт свого часу зазначив: «ніхто не може навчитися у людини, яка не подається». Презентуючи власний імідж, викладач демонструє студентам себе як особистість, своє ставлення до оточуючих, очікування від інших. Правильно підібраний імідж і манери самопрезентації викладача не лише полегшують досягнення стратегічних цілей, але й впливають на формування особистого іміджу студентів і вищого навчального закладу в цілому. Як зазначав видатний педагог К.Д. Ушинський, «тільки особистість формує особистість»

Список літератури:

1. Буланова-Топоркова В.М. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 544 с.
2. Вошевська О.В. Зміст і процес підготовки інженерів-аграрників у вищій школі США: монографія. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2011. – 220 с.
3. Імідж. Wikipedia [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Імідж>
4. Козменко А.В. Сприйняття зовнішнього вигляду викладача студентом [Електронний ресурс] / Козменко А.В. сайт Чернівецького торговельно-економічного інституту КНЕУ – 2013. – Режим доступу: http://artk.at.ua/blog/sprijnjattja_zovnishnogo_vigljadu_vikladacha_studentom/2013-10-05-34
5. Кулакова Т.Б. Имидж педагога как социокультурный феномен: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. психолог.наук / Т.Б. Кулакова. – М., 2007. – 201 с.
6. Митина Л.М. Учитель как личность и как профессионал / Л.М. Митина. – М.: Дело, 1994. – 289 с.
7. Олексенко В.П. Формування професійного іміджу сучасного вчителя [Електронний ресурс] / В.П. Олексенко – Формування професійного іміджу сучасного вчителя. – Режим доступу: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/формування_професійного_іміджу.pdf
8. Туркенич Н. Кодекс стиля. Справочник делового дресс-кода. – М.: Этерна, 2010. – 180 с.
9. Черемушнікова И.К. Феномен имиджа: социально-философский анализ: дис...кандидата филос. наук: 09.00.11 / Черемушнікова Ирина Кабдрахимова. – Волгоград, 2002. – 147 с.
10. Image. Longman dictionary online [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/image>

АНКЕТА

визначення рейтингу викладача (Університет штату Флорида, США)

Уважно прочитайте запитання та дайте щирі відповіді на них. Ваші відповіді жодним чином не вплинуть на вашу оцінку з цього предмету. Резюме про викладача буде зроблене студентами. Викладач побачить тільки це резюме.

1. Порівнюючи з викладачами, з якими Вам довелося працювати, як Ви оцінюєте якість роботи викладача з цього предмету?

() Дуже висока () Досить добра () Середня

() Дуже низька () Одна з найгірших

2. Наскільки Ви вражені майстерністю викладача з цього предмету?

() Дуже () Помітно

() Посередньо () Мало () Зовсім мало

3. У чому, на Вашу думку, можливі недоліки курсу, якщо вони є?

() У самому предметі () В особистості викладача

() У методиці викладання () У майстерності викладача

() У темі заняття

4. Яким є викладач у ставленні до студентів:

() Завжди ввічливий та уважний до всіх

() Уважний і тактовний майже до всіх

() Інколи неуважний і грубий

() Часто грубий та неуважний до студентів

5. Говорячи про ліберальність, толерантність, прогресивні ідеї, чи можна сказати, що викладач:

() Заохочує студентів висловлювати власні точки зору

() Дотримується лише власних позицій, але водночас є толерантним до інших

() Вороже ставиться до інших точок зору

6. Які з перерахованих якостей найбільш точно характеризують Вашого викладача:

() Урівноважений – не занадто критичний і чутливий

() Цілком урівноважений, справедливо оцінює знання студентів

() Занадто критичний, надзвичайно уразливий, неправильно оцінює знання студентів

7. Напишіть перелік сильних та слабких сторін Вашого викладача

Сильні

Слабкі

1.

1.

2.

2.

3.

3.

4.

4.

5.

5.

8. Якби у вас була можливість оцінити роботу викладача за шкалою, за якою оцінюють рівень знань студентів, яку б оцінку ви поставили

() A () B

() C

() D

() F

№ п/п	Особистісні характеристики	Рівень				
		Високий	Середній			Низький
		5	4	3	2	1
1	Зовнішність					
2	Якості лідера					
3	Бажання до співпраці					
4	Заслуговує довіри					
5	Ентузіазм					
6	Вишуканість і делікатність у спілкуванні					
7	Індивідуальність					
8	Поведінка					
9	Інтерес до інших					
10	Небайдужість до проблем інших					
11	Чесність					
12	Упевненість у власних силах					
13	Голос викладача					
14	Щирість					
15	Наполегливість					
Особистісні якості						
1	Усна мова					
2	Писемна мова					
3	Ініціативність					
4	Здатність працювати з іншими					
5	Здатність діяти залежно від ситуації					
6	Уміння навчати					
7	Ставлення до критики					

Вощевская О.В.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ФОРМИРОВАНИЕ ИМИДЖА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Аннотация

В статье раскрывается сущность понятия педагогического имиджа. Рассматриваются типы профессиональных позиций преподавателей, предложенных американским педагогом М. Таленом. Раскрываются вопросы формирования педагогического имиджа, а также структура личного имиджа. Даются примеры влияния внешнего вида преподавателя на уровень усвоения материала студентами. В работе подробно описана анкета определения рейтинга преподавателя университета штата Флорида.

Ключевые слова: педагогический имидж, студенты, типы имиджа, структура личного имиджа, кинетический, речевой имидж.

Voshchevska O.V.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

FORMATION OF IMAGE OF HIGH SCHOOL TEACHER

Summary

The article reveals the concept of pedagogic image. Types of professional positions which were proposed by American educator M. Talen were studied in this article. Positions concerning pedagogical image and structure of personal image were revealed here. The author gives examples of teacher's appearance influence on the level of students' knowledge. A detailed analysis of questionnaire that defines teacher's ranking at the University of Florida is given here.

Keywords: pedagogical image, students, types of image, the structure of personal image, kinetic image, speech image.